

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

หลักกฎหมายเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นได้บัญญัติขึ้นมาแล้ว แต่การนำมาใช้อย่างจริงจังนั้นยังมีน้อย แม้จะมีการใช้ในกฎหมายลักษณะอื่น ไม่ว่าเรื่องตั๋วเงิน รัชชนหรืออื่น ๆ แก่ผู้ใช้ก็อาจจะไม่ทราบว่าเป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาจากการโอนสิทธิเรียกร้อง รวมทั้งบางคนแม้ทำข้อตกลงกับผู้อื่น แต่ก็ยังไม่ทราบว่าข้อตกลงนั้นเป็นการโอนสิทธิเรียกร้อง ผลทำให้ข้อตกลงนั้นบางครั้งขัดต่อหลักกฎหมาย หรือบางครั้งมีการนำหลักกฎหมายเรื่องอื่นมาปรับกับกรณีข้อพิพาท ทั้งที่เป็นเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้อง หรือน่าจะเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งจะตรงกับเจตนาคงของผู้กรณีและมีผลทางกฎหมายมากกว่า

ปัจจุบันการโอนสิทธิเรียกร้องได้เริ่มนำมาใช้ในวงการธุรกิจมากขึ้น มิใช่แต่เฉพาะในวงการธนาคารหรือสถาบันการเงินต่าง ๆ เท่านั้น แต่รวมถึงในวงการธุรกิจอื่นทั่วไป ทั้งนี้ การโอนสิทธิเรียกร้องนอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนมือซึ่งบุคคลสิทธิอันอาจก่อให้เกิดประโยชน์เพิ่มขึ้นได้ เช่น ก.มีสิทธิเรียกร้องให้ ข. โอนที่ดินแปลงหนึ่งให้ตน เมื่อ ก.โอนสิทธิที่จะได้รับโอนที่ดินแปลงดังกล่าวให้ ค. ซึ่ง ค.สามารถทำประโยชน์ในที่ดินแปลงนั้นมากกว่า ก. การโอนสิทธิเรียกร้องย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้โอนและผู้รับโอน นอกจากนั้นการโอนสิทธิเรียกร้องยังเป็นการทำให้เจ้าหนี้มีหลักประกันการชำระหนี้มากขึ้น และธนาคาร สถาบันการเงิน และแหล่งเงินทุนหมุนเวียนต่างกล่าวปล่อยสินเชื่อโดยถือเอาสิทธิเรียกร้องนี้เป็นเสมือนหลักทรัพย์ได้ จึงมีผลทำให้ธุรกิจหมุนเวียนไปได้ดีขึ้น เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องนี้ถูกบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มานานแล้ว และส่วนใหญ่เป็นการบัญญัติไว้กว้าง ๆ และไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย แม้จนกระทั่งปัจจุบันจะได้มีการใช้มากขึ้น และเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นเป็นอย่างมาก กล่าวคือ

การใช้หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้อง ควรจะเริ่มตั้งแต่สถานะของสิทธิเรียกร้องก่อนว่าจะจัดเป็นทรัพย์สินหรือไม่ เพราะการตีความกฎหมายแพ่งของไทยในเรื่องทรัพย์สินมาตรา 99 และสังหาริมทรัพย์ มาตรา 101 นักกฎหมายส่วนมาก แม้ในคำพิพากษาศาลฎีกา จะจัดให้สิทธิต่าง ๆ เป็นทรัพย์สิน โดยไม่ได้คำนึงถึงสถานะภาพที่แท้จริงของสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายไทย และการใช้กฎหมายลักษณะอื่นเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้อง

โดยเฉพาะเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้อง ตามที่ได้อธิบายแล้วในบทที่ 1 ผู้เขียนเห็นว่า เราควรจะทำความเข้าใจให้ดีกว่าคำว่า "ทรัพย์สิน" ที่มีบัญญัติในกฎหมายแพ่งลักษณะต่าง ๆ นั้น ควรจะมีความหมายกว้างเพียงใด จะรวมใช้บังคับเข้ากับสิทธิเรียกร้องด้วยหรือไม่ หรือจะมีความหมายเพียงอย่างแคบ คือ หมายถึงต่อวัตถุแห่งสิทธิกับอำนาจเหนือวัตถุนั้น บางกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้ไม่จริงจัง ดังเช่น กรณีสินสมรส ตามมาตรา 1474 นั้น บัญญัติถึงคำว่า "ทรัพย์สิน" ไว้อย่างกว้าง ทำให้ศาลฎีกาต้องวางบรรทัดฐานให้ "สิทธิ" บางชนิดซึ่งมีราคาเป็น "ทรัพย์สิน" ด้วย เช่น "สิทธิการเช่า" ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 1 แต่ผู้เขียนเห็นว่า การตีความให้สิทธิการเช่าเป็นทรัพย์สินเลยที่เดียวดูออกจะไม่ถูกต้องนัก เพราะจะทำให้มีการนำสิทธิการเช่าไปใช้ ดังเช่น ทรัพย์สินอย่างอื่น คือนำไปจำนำหรือโอนกัน อย่างซื้อขายทรัพย์สินได้ หากตีความว่า ทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสนั้นหมายรวมถึงสิทธิการเช่าด้วยน่าจะถูกต้องมากกว่า แต่เพื่อป้องกันปัญหาเหล่านี้หากจะบัญญัติเพิ่มลงในตัวบทมาตรา 1474 ให้ทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสนั้นรวมถึงสิทธิที่มีราคาด้วย คงจะทำให้ชัดเจนและสะดวกแก่การนำไปใช้มากขึ้น นอกจากนั้นในหลักกฎหมายเรื่องจำนำ จะเห็นว่าเฉพาะทรัพย์สินที่มีตัวตนเท่านั้นที่จำนำได้ สิทธิเรียกร้องนั้นจำนำไม่ได้ นอกจากเป็นสิทธิที่มีตราสารซึ่งกฎหมายบัญญัติยกเว้นไว้เท่านั้น หรือกรณีฝากทรัพย์สิน มาตรา 675 นั้น ทรัพย์สินที่นำไปฝากย่อมหมายถึงตัวทรัพย์สินมากกว่าจะหมายถึงอำนาจเหนือทรัพย์สิน หรือสิทธิเรียกร้อง ดังนั้น ควรทำความเข้าใจถึงสถานะภาพของสิทธิให้ดีกว่านอกจากจะแยกเป็นบุคคลสิทธิและทรัพย์สินแล้ว ยังอาจแยกจากคำว่า "ทรัพย์สิน" ที่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะต่าง ๆ ด้วย การใช้ของคู่ให้ตีหากมีบัญญัติไว้เฉพาะแล้วต้องไม่นำมาใช้ปะปนกัน เช่น จะนำสิทธิเรียกร้องหรือบุคคลสิทธิไปโอน ดังเช่น โอนกรรมสิทธิ ไม่ได้ เป็นต้น

นอกจากในเรื่องความหมายและสถานะภาพของสิทธิเรียกร้อง ในกฎหมายไทยที่กล่าวมาแล้ว ถ้อยคำและหลักกฎหมายในคัมภีร์เรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องเอง ผู้เขียนมีความเห็นว่า น่าจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการใช้ยิ่งขึ้น กล่าวคือ

1. ถ้อยคำในมาตรา 306 และมาตรา 309 ยังใช้คำว่า "โอนหนี้" ตามกฎหมายเดิมก่อนแก้ไขอยู่ แทนที่จะใช้คำว่า "โอนสิทธิเรียกร้อง" ทั้งที่คำว่า "หนี้" นั้น มีความหมายกว้างกว่าคำว่า "สิทธิเรียกร้อง" หากมาใช้ปะปนกันผู้อ่านและนำไปใช้ไขว่เขว โดยอาจเข้าใจว่าเป็นเรื่องแปลงหนี้ คนส่วนมากมักจะเห็นว่า ถ้อยคำนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย

แต่ไม่ควรลืมว่าถ้อยคำในกฎหมายนั้นมีความสำคัญมาก เพราะหากใช้ถ้อยคำที่ผิดแยกกันแม้เพียงคำเดียว อาจสื่อความหมายที่แตกต่างกันเป็นอันมากได้ ดังนั้นเพื่อป้องกันความเข้าใจผิดในทางที่ผิดตามที่เคยอธิบายในบทที่ 2 จึงควรมีการแก้ไข คำว่า "โอนหนี้" เป็น "โอนสิทธิเรียกร้อง"

2. ในเรื่องแบบของการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจง ตามมาตรา 306 นั้น กฎหมายบังคับแต่ว่าก่อทำเป็นหนังสือ แต่ไม่ได้บัญญัติให้ชัดแจ้งว่า "หนังสือ" ที่ว่านั้นก่อทำในรูปสัญญาสองฝ่ายหรือฝ่ายเดียว และต้องมีลายมือชื่อของผู้ใดบ้าง จะได้ว่าไม่ต้องเกิดข้อโต้แย้งเป็นปัญหาอีก สำหรับผู้เขียนเห็นว่า ลงลายมือชื่อผู้โอนฝ่ายเดียวกันน่าจะพอ ตามที่เคยอธิบายมาแล้วในบทก่อน

ดังนั้น หากมีบทบัญญัติไว้ชัดในเรื่องจะทำให้ป้องกันปัญหาในอนาคตได้เป็นอย่างดีมาก เพราะหากปล่อยให้ขึ้นอยู่กับการศึกษาของศาลย่อมทำให้เกิดไม่แน่นอนขึ้นได้

นอกจากนั้นกรณีการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น ตามมาตรา 306 บัญญัติให้ทำเป็นหนังสือ และในกรณีที่ผู้รับโอนหลายราย ผู้ใดบอกกล่าวก่อนผู้นั้นย่อมมีสิทธิดีกว่า กรณีที่มีลูกหนี้เพียงรายเดียวก็ไม่มีปัญหา แต่กรณีนี้นั้นมีประกัน ซึ่งหลักตามคำพิพากษาศาลฎีกาให้ถือว่าผู้ค้ำประกัน (ซึ่งควรรวมถึงผู้จำนองและผู้จำนำค้ำย) เป็นลูกหนี้ซึ่งต้องมีการบอกกล่าวค้ำย ตามที่ได้อธิบายแล้วในบทที่ 2 กรณีที่มีผู้รับโอนหลายรายในหนี้ซึ่งประกันนั้น หากผู้รับโอนบางคนบอกกล่าวแก่ลูกหนี้ก่อนคนอื่น บางคนบอกกล่าวแก่ผู้ค้ำประกัน ผู้จำนอง ผู้จำนำ ก่อนคนอื่น ทั้งนี้ถือว่าใครมีสิทธิดีกว่าใคร เพราะเมื่อมีลูกหนี้หลายคน ระยะเวลาการบอกกล่าวย่อมต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาว่าใครจะเป็นผู้มีสิทธิดีกว่า กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า น่าจะมุ่งที่ตัวลูกหนี้เป็นหลัก แต่เพื่อความชัดเจนควรมีระบุไว้ในกฎหมายให้ชัดในกรณีการโอนสิทธิเรียกร้องที่มีประกันแก่ผู้รับโอนหลายคน ผู้รับโอนคนใดบอกกล่าวแก่ลูกหนี้ประชาชนก่อนผู้นั้นมีสิทธิดีกว่าคนอื่น

3. ตามมาตรา 305 สิทธิจำนอง หรือ จำนำ ซึ่งตกติดไปกับสิทธิเรียกร้องค้ำยในเวลาโอนนั้น ควรมีกำหนดหลักเกณฑ์และเรื่องแบบไว้ให้ชัด กล่าวคือ กรณีที่มีจำนองนั้น จำต้องมีการจดทะเบียนแก้ไขเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน เช่น ที่กำหนดไว้ในมาตรา 746 หรือไม่ เพราะหากไม่มีบัญญัติไว้กรณีนี้จะใช้บังคับกฎหมายนอกผู้สุจริตได้หรือไม่ เพราะถ้าบุคคลภายนอกรับโอนที่ดินไปโดยสุจริต หรือมีการไต่ถามจำนองก่อนที่จะมีการบังคับตามสิทธิ

เรียกร้องของผู้รับโอน ดังนั้นผู้รับโอนจะขอเพิกถอนได้หรือไม่ ซึ่งหากจะให้สิทธิผู้รับโอนที่จะได้ประโยชน์เต็มที่ในสิทธิเรียกร้องและหลักประกันแห่งสิทธิเรียกร้องนั้นก็ควรมีกฎหมายบัญญัติในเรื่องแบบ ผลไว้ให้ชัด รวมทั้งในเรื่องจำนวนค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการส่งมอบทรัพย์สิน ซึ่งจำนวนไว้ด้วย

4. เรื่องที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งก็คือ มาตรา 309 การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันถึงท้องชำระตามเขาสิ่งนั้น หลักสำคัญของการโอนอยู่ที่การส่งมอบและสลักหลังตราสาร ดังนั้น "ตราสาร" จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย ไม่มีนิยามกำหนดลักษณะของ "ตราสาร" ตามกฎหมายไว้โดยเฉพาะ จึงทำให้เกิดความเห็นขัดแย้งกันมากในเรื่องของ "ตราสาร" นี้ ดังนั้น ควรมีกฎหมายนิยามของลักษณะของ "ตราสาร" ไว้โดยเฉพาะในลักษณะนี้ และควรแยกต่างหากจากลักษณะของ "ตราสาร" ตามประมวลวิธีพิจารณา สำหรับผู้เขียนเองเห็นว่า คำว่า "ตราสาร" ตามมาตรา 309 ก็คือ คำว่า "สิทธิที่มีตราสาร" ตามมาตรา 750 ก็คือ ควรจะหมายถึง ตราสารที่โอนเปลี่ยนมือได้ ตามที่กฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจไว้ว่าให้โอนได้ ดังนั้น หากเราเติมคำว่า "ตราสาร" ในมาตรา 309 และ 750 เป็น "ตราสารเปลี่ยนมือ" ก็คงเกิดปัญหาต้องให้คำนิยามของ "ตราสารเปลี่ยนมือ" อีกว่าจะหมายถึง "ตราสารประเภทใด และต้องมีลักษณะอย่างไร" เพราะถ้าพิจารณาตามหลักกฎหมายของอเมริกาที่ว่า ตราสารเปลี่ยนมือได้นั้นหมายถึง ตราสารที่จ่ายตามคำสั่งหรือผู้ถือ หากยึดถือเพียงเท่านั้นตราสารบางประเภทที่ระบุชื่อ ก็ไม่สามารถเป็น "ตราสารเปลี่ยนมือ" ได้ ทั้งที่กฎหมายก็กำหนดให้โอนได้โดยการส่งมอบและสลักหลังตราสารนั้น สำหรับผู้เขียนเห็นว่า น่าจะหมายถึง ตราสารที่กฎหมายกำหนดให้โอนเปลี่ยนมือได้ โดยอาศัยตราสาร คือ การส่งมอบตราสารเป็นหลัก หากกำหนดนิยามของ "ตราสารเปลี่ยนมือ" และแก้ไขมาตรา 309 และมาตรา 750 ให้เป็นตราสาร-เปลี่ยนมือ อาจจำแนกกับตราสารตามประมวลวิธีพิจารณาได้โดยมีท้องแยกความหมายและการไขออกจากกัน

5. นอกจากนั้น กรณีเกี่ยวข้องกับการโอนสิทธิเรียกร้องที่น่าสนใจก็คือ กรณีค่าเสียหายเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้อง เช่น กรณีที่ลูกหนี้รับคำบอกกล่าวแล้วยังชำระหนี้แก่ผู้โอนไป ซึ่งต่อมาหากผู้โอนล้มละลาย หรือมีภาระหนี้สินมาก ทำให้ผู้รับโอนได้รับชำระหนี้แน่นอนหรือไม่ได้เลย ประการเหล่านี้ควรยอมรับในกรณีที่ผู้รับโอนจะเรียกค่าเสียหายจากลูกหนี้ได้ หรือ กรณีที่ผู้โอนได้โอนสิทธิเรียกร้องให้

ผู้รับโอนไปแล้ว แต่ผู้รับโอนเพิกเฉยหรือละเลยการบังคับตามสิทธิเรียกร้องเอากับลูกหนี้ ซึ่งหากเรียกชำระหนี้ในขณะที่ถึงกำหนดชำระย่อมได้รับชำระหนี้และผู้โอนก็หลุดพ้นความรับผิดชอบ แต่เนื่องจากความเพิกเฉยหรือละเลยของผู้รับโอนทำให้ไม่ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ เพราะลูกหนี้ล้มละลาย หรือมีภาระหนี้สินมาก หรือหลบหนี และยกย่ายทรัพย์สิน เหล่านี้จะเห็นว่าเป็นความผิดของผู้รับโอน ซึ่งศาลน่าจะพิจารณาให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ที่ต้องเสียหาย ในกรณีเหล่านี้ ดังเช่นประการแรก อาจพิจารณากำหนดค่าเสียหายให้บ้างพอสมควร และประการหลังควรพิจารณาให้ผู้โอนหลุดพ้นบางส่วนหรือทั้งหมด ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีการหยิบ-ยกเรื่องนี้ขึ้นพิจารณาตามควรแก่กรณีด้วย หรือจะบัญญัติกฎหมายครอบคลุมไว้ให้ชัดแจ้ง และในการทำหน้าที่สื่อโอนสิทธิเรียกร้องก็ควรมีการตกลงกันให้ชัดแจ้งว่าหากกรณีเหล่านี้ผู้โอน จะต้องรับผิดชอบหรือไม่ แค่นั้นเพียงใด

อนึ่ง เรื่องหนังสือโอนสิทธิเรียกร้องนี้เป็นเรื่องหนึ่งที่ต้องให้ความสนใจ และพิจารณาให้ถี่ในการที่จะร่างขึ้นมา และตกลงกันเพื่อให้สมบูรณ์และเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะผู้รับโอนซึ่งจะเป็นผู้ได้ประโยชน์ จะต้องได้พิจารณาเนื้อความอย่างถี่ถ้วน และต้องแยกลักษณะให้ถี่ ระหว่างหนังสือแปลงหนี้ใหม่ซึ่งทำให้หนี้เดิมระงับ และการโอนสิทธิ-เรียกร้องซึ่งหนี้เดิมไม่ระงับ

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเพียงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับควมทบทวนหมายเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องบางส่วนที่ผู้เขียนค้นคว้าพบ แต่การเขียนควมทบทวนหมายให้ถี่เพียงโดยย่อไม่ได้ประโยชน์ หากผู้ใช้ไม่เข้าใจศัพท์ที่เจตนาไปใช้ และกฎหมายลักษณะนั้นก็จะไม่พัฒนาขึ้นให้ปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น นอกจากมีการพัฒนา ปรับปรุงควมทบทวนแล้ว เราควรมีการพัฒนาการใช้และตัวผู้ใช้บทบัญญัติการโอนสิทธิเรียกร้องเพิ่มขึ้น โดยวางพื้นฐานตั้งแต่การศึกษาชั้นปริญญาตรี โดยสอดแทรกควมคิด บัญญัติต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ศึกษาได้นำไปใช้วิเคราะห์ และปรับปรุงแก้ไขปัญหา หรือนำไปใช้ในการประกอบอาชีพในอนาคตได้ เพราะจะเห็นได้ว่าการสอนกฎหมายน้อยนักที่จะเน้นเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องในชั้นปริญญาตรี และตำรากฎหมายที่เขียนเรื่องนี้ไว้โดยละเอียดทั้งในแง่ปัญหาและแนวควมคิดมีอยู่น้อยมาก ทั้งที่ ปัจจุบันการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นเรื่องหนึ่งที่มีกฎหมาย และนัก-ธุรกิจ ใฝ่พยายามปรับปรุง และหาทางนำไปใช้ให้สอดคล้องกับธุรกิจของตนเอง จึงทำให้ข้อสงสัยและปัญหาใหม่ ๆ ขึ้นมามาก หากมีการแนะแนวทาง และเพิ่มควมคิดแก่ผู้ศึกษา กฎหมายในเรื่องนี้มากขึ้น เขาเหล่านั้นจะสามารถพัฒนาการใช้หลักกฎหมายการโอนสิทธิ-

เรียกร้องให้มีมากขึ้น และเป็นไปอย่างถูกต้องมากขึ้น รวมทั้งในการพิจารณาคดีควรมีการ
 หักขมยกรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องชั้นวินิจฉัยให้มากขึ้น และเคร่งครัดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ข้อ
 ทกกลงของคู่ความเป็นผลขึ้น และสอดคล้องกับเจตนาของคู่ความ สิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้จะเป็น
 แรงกระตุ้นให้มีการใช้และพัฒนาหลักกฎหมายรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องอย่างจริงจังและ
 เพิ่มขึ้น จนกลายเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง เพราะหากไม่ทำเช่นนั้น หลักรื่องการโอนสิทธิ
 เรียกร้องก็จะล้าสมัย และค่อย ๆ ถูกกลืนหายไปไม่มีใครอยากนำมาใช้ เพราะนำมาใช้แล้ว
 อาจเป็นอุปสรรคหรือก่อผลเสียได้ เมื่อไม่มีการแก้ไข ปรับปรุง ให้เข้ากับสังคมและสภาพ
 เศรษฐกิจในปัจจุบัน

ศูนย์วิทยพัรพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย